

ואם היתה הברירה בין חיי בהמתם ובין חיי בהמת אחרים, שאין מי המעייין מספיקים לשתיית כל הבהמות של כל העיירות —

בהמתם — קודמת לבהמת אחרים.

וכן אם כביסתן וכביסת אחרים, שאין המעייין מספיק לכביסת הבגדים של כל העיירות —

כביסתן — קודמת לכביסת אחרים.

חיי אחרים וכביסתן אם בני עיר אחרת צריכין את המיים לשתייה ובני אותה העיר צריכין את המיים לכביסתן בלבד אמרינן חיי אחרים קודמין לכביסתן⁽¹³⁾.

רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים רבי יוסי סובר דבמניעת כביסה יש צער רב וחיי נפש הוא, ולכך כביסתן של בני אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.

ופריך: השתא, כביסה — אמר רבי יוסי יש בה צער. ולכך קודמת כביסתן לחיי בני עיר אחרת.

גוף כולו — לא כל שכן!

א-9א

מניעת רחיצה, שהיא בכל גופו, ודאי שיש בה צער וענוי נפש, ומדוע לפי רבי יוסי אינו יכול להפר? (14)

אך לגבי נדרים, דכתיב "כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש", משמעות הפסוק היא, מילתא דאתיא ליה לידי ענוי!

כל נדר שסופו לגרום לאשה ענוי נפש יש לבעל זכות להפר.

וכי לא רחצה — אתיא לידי ענוי.

וכיון שמניעת רחיצה יגרום לידי ענוי נפש, יש לבעל כח להפר.

ורמי סתירה מהא דאמר רבי יוסי, אדאמר רבי יוסי —

דתניא בברייתא [בתוספתא בבא מציעא פרק י"א] בביאור זכויות הציבור במים הנועדים לשימוש הציבור:

מעייין של בני העיר, מעייין מים הנובע בעיר אחת, ומשם זורמים המים לעבר ערים אחרות, ואירע שלא הספיקו המים לכל המשתמשים במי המעייין זה, הרי —

אם היתה הברירה בין חייהן של בני העיר שנובע בה המעייין, ובין חיי אחרים, שאינם בני העיר הזאת, לפי שאין המעייין מספיק לשתיית כל העיירות —

חייהן — קודמין לחיי אחרים.

13. וכתב החתם סופר, נראה, שאף על פי שהדין הוא "עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין", כל זה דוקא כשצרכיהן שוין, אבל באופן שעניי עיר אחרת צרכיהן מרובין יותר מעירך, עניי עיר אחרת קודמין.

14. שואל הר"ן, מדוע הגמרא מקשה סתירה רק בדברי רבי יוסי ולא בדברי רבנן, והרי הכא סברי

ומתוך הר"ן שהרישא בא ללמדינו, שאעפ"י שהנדר עדיין לא חל, שהרי עדיין לא קיים את התנאי של הנדר, מ"מ סובר תנא קמא שהבעל יכול להפר את הנדר, והסיפא בא ללמדינו שאעפ"י שהשבועה כבר חלה סובר רבי יוסי שהבעל אינו יכול להפר משום שמניעת רחיצה לא נחשב לענוי נפש.

אמרי לתרץ: א?י?י! כביסה — אלימא לרבי יוסי!

רבי יוסי סובר, שמניעת כביסה היא יותר צער ממניעת רחיצה.

וראיה לכך מהא דאמר שמואל:

האי ערבוביתא דרישא, מי שאינו מסרק שערות ראשו, (15) ומתוך כך יש לו לכלוך וזוהמא בראשו —

מתיא מביאה לידי **עוירא**, עוורון. כי מאור העינים יונק משער הראש.

ערבוביתא דמאני, מי שאינו מכבס בגדיו ומתוך כך בגדיו מלוכלכים —

מתיא מביאה לידי **שעמומיתא**, שגעון.

ערבוביתא דגופא, מי שאינו מתרחץ, ומתוך כך נעשה גופו מזוהם ומלוכלך —

מתיא מביאה לידי **שיחני וחיבי**, אבעבועות המכאיבות.

ומוכח שמניעת כיבוס יותר חמורה ממניעת רחיצה. שהרי לאבעבועות יש רפואה, ואילו לשעמום אין רפואה.

ולכך סובר רבי יוסי, שמניעת כביסה היא יותר ענוי נפש ממניעת רחיצה.

שלחו מתב, שלחו מארץ ישראל, לבבל:

א. הזהרו בערבוביתא.

ככיבוס הבגדים, וברחיצה, כדי למנוע ענוי הגוף.

ב. הזהרו ללמוד תורה בחבורה, משום שהתלמידים מחדדים זה את זה.

אבל הלומד יחיד, עליו נאמר — "חרכ על הבדים, ונואלו".

ג. הזהרו בבני עניים להשתדל ללמדם תורה.

שמהן תצא תורה משום שאין להם עסק אחר וגם דעתם שפלה.

שנאמר "יזל מים" [התורה נמשלה למים] מדליו [מהדלים שבו].

מלמד הכתוב, **שמהן**, מהעניים, **תצא תורה**.

ד. ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן? שעל פי רוב אינם בני תורה!

אמר רב יוסף: כדי שלא יאמרו בניהם שהתורה — **ירושה היא להם**.

והיינו, שאינם לומדים תורה כיון שהם סבורים שהתורה עוברת אליהם בירושה.

או שאחרים יאמרו "ירושה היא להם", ואילו אנו, אין אנו מצליחים בלימוד

ענוי נפש, כודאי שמניעת רחיצת כל גופו זה ענוי נפש, ולכך הגמרא מקשה סתירה רק בדעת רבי יוסי, ולא בדעת רבנן.

15. ורבי עקיבא איגר מביא בשם רבינו יונה, שכוונת הגמרא היא כמי שאינו רוחץ ראשו.

רבנן שמניעת רחיצה נחשבת לענוי נפש, ואילו לגבי כביסה סברי רבנן שאינו ענוי.

ומתוך הר"ן, שרבנן סוברים שמניעת רחיצה זה יותר ענוי ממניעת כיבוס בגדים. אבל לפי רבי יוסי, כיון שהוא סובר שמניעת כיבוס הוא

התורה (16).

עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו.

רב ששת בריה דרב אידי אומר: כדי שלא יתגדרו בניהם על הצבור.

דכתיב: "ויאמר ה' — על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי, ולא הלכו בה".

שאם לא תהא תורה פוסקת מהם, אנו חוששין שהם "יתגדרו" [ישתלטו] על הציבור.

ופריך היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אם כוונת הפסוק כפשוטו שלא למדו תורה, מהו החילוק בין לא שמעו בקולי ללא הלכו בה.

מר זוטרא אומר: לא זה הוא החשש. אלא, מפני שהן מתגברין על הצבור, שכבר עכשיו, בניהם של תלמידי חכמים, לפני ש"ירשו" את התורה, הם מתגדרין על הציבור.

אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה שודאי היו עוסקין בתורה תמיד, ולפיכך היו החכמים והנביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שבא הקב"ה שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם, ולא היו עוסקין בתורה לשמה, ומתוך כך היו מזולזלין בברכת התורה, וזהו שאמר הפסוק "לא הלכו בה" והיינו שלא למדו לשמה (18).

רב אשי אומר: משום דקרו לאינשי "חמרי".

שאין הם נוהגין כבוד באחרים, מחמת "ירושת" התורה שבהם.

איסי בר יהודה לא אתא למתיבתא לבית המדרש של דרבי יוסי.

רבינא אומר: שאין מברכין בתורה תחלה:

מפני שהם זהירין לעסוק בתורה, הם אינם זהירין לברך ברכת התורה, ולא מתקיים בהם הברכה ש"נהיה אנחנו וצאצאינו" (17).

תלתא יומי שלשה ימים

וכהא דאמר רב יהודה אמר רב:

אשכחיה פגש אותו ורדימום ברבי יוסי.

מאי מהי משמעות האי דכתיב:

אמר ליה — מאי טעמא לא אתי מר לבי מדרשא דאבא הא תלתא יומין ושאל אותו מדוע לא בא לבית המדרש של אביו רבי יוסי שלשה ימים.

כשהנביא ירמיהו ניבא על החורבן, ואמר:

"מי האיש החכם, ויבן את זאת — מדוע אבדה הארץ?"

אמר ליה — כי טעמיה דאבוך לא ידענא היבא איתאי משום שאני לא מביין את טעמו של אביך רבי יוסי.

דבר זה נשאל לחכמים, ולנביאים, ולא פירשוהו —

18. על פי הר"ן בשם רבינו יונה.

16. על פי הרא"ש.

17. על פי רש"י.

אמר ליה — לימא מר מאי קאמר ליה דלמא ידענא טעמיה תאמר לי מה אמר אבי רבי יוסי, אולי אני יודע את טעמו.

אמר ליה — הא דתניא:

רבי יוסי אומר כביסתן קודמין לחיי אחרים שהרי בסברא אינו מובן, ובהכרח שלמד את זה מהתורה, קרא מנלך.

אמר ליה דכתיב:

כשנכנסו לארץ צייתה התורה: ונתנו ללוים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיהם, ואח"כ כתיב

ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' ולרכשם ולכל חיתם:

מאי חיייתם —

אילימא חיה אם נאמר שכוונת הפסוק שהחיות ישתו מהמעייין שבמגרש.

והלא חיה בכלל בהמה היא כיון שכבר כתוב בפסוק שהבהמה תשתה מהמגרש, לא הוצרך לכתוב חיה, שהרי חיה בכלל בהמה.

אלא מאי חיייתם חיותא ממש אלא בהכרח שכוונת הפסוק שהבני אדם יחיו מהמגרש.

פשיטא — ודאי שהבני אדם צריכים מים לשתות.

אלא לאו כוונת הפסוק שיהא להם מהמעייין שבמגרש מים לכביסה.

וטעמא דקרי לה בלשון חיים דהא איכא צערא דערבוביתא וזה חיי נפש⁽¹⁹⁾.

שנינו במשנה: אמר רבי יוסי אין אלו נדרים עינוי נפש

איבעיא להו — לרבי יוסי דאמר דרחיצה וקישוט אינו נדרי ענוי נפש מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה מי אמרינן דדוקא משום ענוי נפש פליג על רבנן דלא מפר אבל משום דברים שבינו לבינה מודה רבי יוסי דמפר.

ונפקא מיניה, כמו שמבואר בגמרא בתחילת הפרק, דלרבנן דאמרי דמפר משום ענוי נפש מפר בין לעצמו ובין לאחרים, ולרבי יוסי דמפר משום דברים שבינו לבינה, אינו מפר אלא לעצמו ואם נתגרשה ונשאת לאחר בטלה הפרתו.

או דילמא דאינו אף בכלל דברים שבינו לבינה⁽²⁰⁾.

תא שמעי:

אמר רבי יוסי אין אלו נדרים עינוי נפש משמע אבל דברים שבינו לבינה חייין דאם נאמר שרבי יוסי סובר דאינו אף בכלל דברים שבינו לבינה, היה לרבי יוסי לומר

לחקור בטעמו של רבי יוסי שרחיצה וקישוט לא היו ענוי נפש, האם משום שלדעתו זה לא דבר שגורם לענוי, וממילא יש גם לומר שאף אינו בכלל דברים שבינו לבינה. או דילמא, אף רבי יוסי מודה שזה דבר הגורם לענוי, אולם כיון שהענוי אינו מורגש עכשיו, הוא אינו נחשב

19. ודברי הגמרא צ"ע דאף שאנו למדים מפסוק זה שמניעת כביסה נחשב לענוי נפש גמור, עדיין אין לנו ראיה שמניעת רחיצה שגורם לשימני וכיבי, אינו נחשב גם לענוי נפש, וצ"ע.

20. ובביאור הספק יש לומר, לפי מה שיש

כמו כן אדם זה, על אף שאין אשתו רוחצת ומתקשטת, ואינה מעבירה את השער של אותו מקום, בכל זאת, אינו חושש שמא תקשר לו נימא. כי היות והוא רגיל בה אינו ניזק ממנה.

ולכן סובר רבי יוסי, שרחיצה וקישוט אינו בכלל דברים שבינו לבינה⁽²¹⁾.

תניא כוותיה דרב אדא בר אהבה, שאף לרבי יוסי יכול להפר משום שזה בכלל דברים שבינו לבינה.

דתניא: **דברים שיש בהן עינוי נפש, מפר — בין בינו לבינה, כשהיא תחתיו, בין בינה לבין אחרים, כשהיא תחת אחרים, ואפילו לאחר שתתגרש ותנשא לאחר, כי נדרי ענוי נפש, הפרתם היא הפרה עולמית.**

דברים שאין בהן עינוי נפש — **בינו לבינה, כל זמן שהיא תחתיו, מפר.**

בינה לבין אחרים, היינו לגבי הזמן לאחר שתתגרש — אינו מפר⁽²²⁾.

כיצד? —

אם אמרה: **קונם פירות עלי** — הרי זה יפר, משום שהוא ענוי נפש, ויכול להפר בין בינו לבינה, ובין בינה לבין אחרים.

"לא יפר" ומזה שרבי יוסי אומר "אין אלו נדרי ענוי נפש" מוכח שזה בכלל דברים שבינו לבינה.

ודחינן:

דלמא לדידהו קאמר להו, לדידי אפילו דברים שבינו לבינה לא הויין, לדידכו דאמריהו הויין נדרי עינוי נפש, אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש.

דלעולם רבי יוסי סובר שאינו אף בכלל דברים שבינו לבינה, ומה דרבי יוסי לא נקט בלשונו "לא יפר" משום דעתם דרבנן. דלדידי אפילו דברים שבינו לבינה לא הוי, אבל תודו לי שמכל מקום זה לא ענוי נפש. **מאי עדיין לא נפשט הספק.**

רב אדא בר אהבה אומר: מפר משום שמודה רבי יוסי שרחיצה וקישוט הוי בכלל דברים שבינו לבינה.

רב הונא אומר: אין מפר משום —

שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר. ב-א9

כמו שלא מצינו שועל שמת בעפר חפירתו שהוא גר בה תמיד, אף שהיא מקום סכנה, כי מתוך שהוא רגיל בה, אינו נתקל בעפר של אותה חפירה.

בכלל נדרי ענוי נפש, אולם עדיין יש לומר שהוא נחשב בכלל הדברים שבינו לבינה.

21. על פי פירוש הר"ן. ויש להקשות, הרי כתב הר"ן במשנה, שלגבי קישוט של למטה לכולי עלמא הוי בכלל דברים שבינו לבינה, ואילו כאן מבואר שגם לגבי קישוט שלמטה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי. וכבר עמד על זה בביאור הגר"א

(י"ד סי' רל"ד ס"ק ק"ח).

22. על פי ביאור רש"י.

אולם הר"ן מבאר שהברייתא לא דיברה על איכות ההפרה, אלא מדובר על סוגי הנדרים, ופירוש הברייתא כך הוא: דברים שיש בהם ענוי נפש מפר בין בינו לבינה — שאמרה קונם פירות על בעלה, בין בינה לבין אחרים —